

ridun Bey Ânıt mezarı (1324/1906); Hacı Sinan Medresesi; Şeyh Hasan Tekkesi (Halvetiye Tekkesi, II. Bayezid zamanı); Kurşunlu Camii (1530-1540); Avlonyalı İbrâhim Paşa Camii (XIX. yüzyıl); Süleyman Paşa Camii (Bekâr Camii, 1243/1827-28); İç Kale Bayezid Camii, Hünkâr Camii (Fethiye Camii, 1417'deki fetih-ten hemen sonra); Berat Köprüsü (1780'de yapılmış olan bu köprü, şehrin Osum ırmağının sol kıyısında kalan hristiyan mahallesi Goritza ile ırmağın sağ kıyısında-ki müslüman mahallelerini birbirine bağlar).

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, VIII, 688-700; *Kâmûsü'l-a'lâm*, II, 60; Ali Cevâd, *Memâlik-i Osmâniyye'nin Tarih ve Coğrafiyâ Lugatı*, İstanbul 1313-17, I, 159-160; Danişmend, *Kronoloji*, I, 275-276; *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-ı Arnavid* (nşr. Halil İnalçık), Ankara 1954, s. 55-74; R. I. Lawless, "Berat and Gjirocastr: Two Museum Towns of Albania", *Islam in the Balkans*, Edinburgh 1979, s. 9-17; N. Todorov, *La ville balkanique aux XV-XIX siècles*, Bucarest 1980, s. 92; Ayverdi, *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri IV*, s. 390-395; Tuncer Baykara, *Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu'nun İdarî Taksimatı*, Ankara 1988, s. 139; M. Kiel, *Ottoman Architecture in Albania 1385-1912*, İstanbul 1990, s. 48-82; G. Sratsimiri, "Aspects de l'architecture de Berat", *Studia Albanica*, sy. 1, Tirana 1966, s. 159-172; A. Bace, "La ville fortifiée de Berat", *Monumentet*, sy. 2, Tirana 1971, s. 59-62; G. Samimi, "Etude et restauration d'une habitation type de Berat", a.e., sy. 5-6, Tirana 1973, s. 174-175; M. Kemal Özgür, "Eski Bir Rûznâme'ye Göre İstanbul ve Rumeli Medreseleri", *TED*, sy. 4-5 (1974), s. 263-290; Semavi Eyice, "Mimar Kasım Hakkında", *TTK Belleten*, XLIII/172 (1979), s. 767-808; *TA*, VI, 143; "Berat", *ABR*, III, 621.

MUHTEŞEM GİRAY

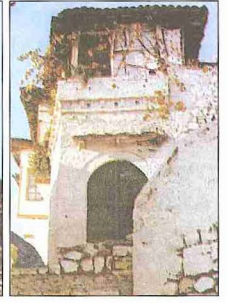
BERAT GECESİ

Şâban ayının on beşinci gecesi.

Berat Arapça *berâe*-*berâet* kelimesinin Türkçeleşmiş şeklidir. Berâet, "iki şey arasında ilişki olmaması; kişinin bir yükümlülüğten kurtulması veya yükümlülüğünün bulunmaması" anlamına gelir. Şâbanın on beşinci gecesinde müslümanların Allah'ın affı ve bağışlaması ile günah yükünden kurtulacağı umularak bu geceye Berat gecesi denmiştir. Berat gecesi için Arapça eserlerde "şâbanın ortasındaki gece", "mübarek gece", "rahmet gecesi" ve "sak (الصك = belge) gecesi" mânalarına gelen terkipler kullanılmaktadır.

Berat'ta
Osmanlı
dönemi
evlerinden
iki örnek -
Arnavutluk

Berat gecesi müslümanlarca kutsal sayılmış, bu gecenin diğer gecelerden farklı bir şekilde geçirilmesi, bu gecede daha fazla ibadet edilmesi âdet halini almıştır. Hz. Peygamber'in, "Allah Teâlâ -rahmetiyle- şâbanın on beşinci gecesi dünya semasında tecelli eder ve Kelb kabilesi koyunlarının kılları sayısından daha fazla kişiyi bağışlar" buyurduğu rivayet edilmiştir (Tirmizî, "Şavm", 39; İbn Mâce, "İkâme", 191). Diğer bir rivayete göre de Hz. Peygamber, "Şâbanın ortasında gece ibadet ediniz, gündüz oruç tutunuz. Allah o gece güneşin batmasıyla dünya semasında tecelli eder ve fecir doğana kadar, 'Yok mu benden af isteyen onu affedeyim, yok mu benden rızık isteyen ona rızık vereyim, yok mu bir musibete uğrayan ona âfiyet vereyim, yok mu şöyle, yok mu böyle!' der" buyurmuştur (İbn Mâce, "İkâme", 191). Ancak eserlerinde bu hadislerle yer veren Tirmizî ve İbn Mâce, bunların *sened** yönünden zayıf olduğuna da işaret etmektedirler. Bir kısım âlimlerin, kiblenin Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'dan Mekte'deki Kâbe istikametine çevrilmesinin hicretin ikinci yılında Berat gecesinde vuku bulduğunu kabul etmeleri de geceye ayrı bir önem kazandırmaktadır.

Bu rivayetlerle, Hz. Peygamber'in şâban ayına ve özellikle bu ayın on beşinci gecesine ayrı bir önem vererek onu ihya ettiğine dair diğer rivayetleri göz önüne alan bazı âlimler bu geceyi namaz kılarak, Kur'an okuyarak ve dua ederek geçirmenin sevaba vesile olacağını, bu geceye mahsus olmak üzere belli bazı ibadet ve kutlama şekilleri ihdas edip âdet haline getirmenin ise dinde yeri bulunmadığını söylemişlerdir. Kaynakların belirttiğine göre Berat gecesine ait özel bir namaz yoktur. Gazzâlî, bu gece her rek'atında Fâtiha'dan sonra on bir ihlâs okunmak suretiyle kılınacak yüz rek'at veya her rek'atında Fâtiha'dan sonra yüz

ihlâs okunan on rek'at namazın çok sevap olduğuna dair bir rivayet naklettiği halde (*İhyâ*, I, 203), *İhyâ*'ü 'ulûmi'd-dîn'deki hadisleri tenkide tâbi tutan Zeynüddin el-İrâkî (a.e., I, 203, dipnot 1) ile Nevevî bunun aslının olmadığını söylemişlerdir. Bu namazın bir bid'at olduğunu kaydeden Nevevî, bu konuda *Kûtûl-kulûb* ve *İhyâ*'ü 'ulûmi'd-dîn'de geçen rivayete aldanılmaması gerektiğini söylemekte (*el-Mecmû*, IV, 56), Ali el-Kârî de bu rivayetin uydurma olduğunu belirterek Berat gecesi namazının 400 (1010) yılından sonra Kudüs'te ortaya çıktığını kaydetmektedir (*el-Esrârü'l-merfû'a*, s. 462). Bu namazın ilk defa 448 (1056) yılında Kudüs'te Mescid-i Aksâ'da kılındığına ve zamanla yaygınlık kazanarak sünnet gibi telakki edildiğine dair bir rivayet de nakledilmektedir (Ali Mahfûz, s. 288). Ancak Fâkihî'nin (ö. 272/885'ten sonra) Mekkeliler'in bu geceyi Mescid-i Harâm'da ihya ettiklerine ve bazılarının 100 rek'atlı bir namaz kıldığına dair rivayeti (bk. *Ahbaru Mekke*, III, 84) dikkate alınırsa bu namazın daha önceden de kılındığını söylemek mümkündür.

Duhân sûresinde (44/3) Kur'an'ın "mübarek bir gecede" nâzil olduğu ifade edilmektedir. İslâm âlimlerinin çoğunluğuna göre burada işaret edilen gece Kadir gecesidir. Çünkü diğer âyetlerde Kur'an'ın ramazan ayında (el-Bakara 2/185) ve Kadir gecesinde (el-Kadr 97/1) indirildiği belirtilmektedir. İkri-me b. Ebû Cehil'in de dahil olduğu bir grup âlim ise Duhân sûresindeki âyetle Berat gecesine işaret edildiği kanaatindedirler. Bu takdirde Kur'an'ın tamınının Berat gecesi levh-i mahfûzdan dünya semasına indiği, Kadir gecesinde de âyetlerin peyderpey inmeye başladığı şeklinde bir yorum ortaya çıkmaktadır. Nitekim bazı müfessirler bu görüşü benimsemişlerdir (bk. Elmalılı, V, 4293-4295).

Berat gecesinde fazileti ve ihyası ile ilgili müstakil risâleler yazılmıştır (mese-lâ bk. *Keşfü'z-zunûn*, II, 1591-1592; *İzâhu'l-meknûn*, I, 108; İslâm dünyasında Berat gecesinde kutlanışıyla ilgili olarak bk. KANDİL).

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Mâce, "İkâme", 191; Tirmizî, "Şavm", 39; Fâkihî, *Ahbarû Mekke* (nşr. Abdülmelik b. Abdullah), Mekke 1407/1986-87, III, 84-87; İbn Vaddâh, *el-Bida' ve'n-nehî 'anhâ* (nşr. M. Ahmed Dehmân), Dimaşk 1400/1980, s. 46; Gazzâlî, *İhyâ'*, I, 203; Zeynüddin el-İrâkî, *el-Muğnî* (Gazzâlî, *İhyâ'* kenarında), I, 203, dipnot 1; Zemaşerî, *el-Keşşâf*, III, 499-500; Fahreddin er-Râzî, *Tefsîr*, XXVIII, 237-238; Nevevî, *el-Mecmû'*, IV, 56; Kurtubî, *Tefsîr*, XVI, 126; İbn Kesîr, *Tefsîr*, VII, 232; İbnü'l-Hâc, *el-Medhal*, [baskı yeri yok] 1401/1981 (Dârü'l-Hayret), I, 299-313; Aynî, *Umdu'tü'l-kâir*, Kahire 1392/1972, IX, 150; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1591-1592; *İzâhu'l-meknûn*, I, 108; Ali el-Kârî, *el-Esrârü'l-merfû'a fi'l-ahbârî'l-mevzû'a* (nşr. Ali es-Sebbâğ), Beyrut 1391/1971, s. 461-462; a.mlf., "et-Tibyân fî mâ yete'allâk bi-leyleti'l-kâdr ve leyleti'n-nısf min şa'bân" (nşr. M. Seyyid Nidâ), *Edvâ'ü's-şerî'a*, IX, Riyad 1398, s. 372-378; Ali Mahfûz, *el-İbdâ'*, Kahire, ts. (Dârü'l-Kitâbî'l-Arabî), s. 286-288; Elmalılı, *Hak Dini*, V, 4293-4295; Hasan Hüsnü Erdem, *Berat Gecesi Hakkında Bir Tedkik*, Ankara 1959, s. 3-11; M. Zâhid el-Kevserî, *Ma'âkât*, Humus 1388, s. 60-64; Abdurrahman el-Cezîrî, "es-Sünne: leyleti'n-nısf min şa'bân", *Mecelletü'l-Ezher*, I/1, Kahire 1940, s. 586-591.

HALİT ÜNAL

BERATLI

(bk. AVRUPA TÜCCARI).

BERÂZİLİ

(البرازيلي)

Ebû Said Halef b. Ebî'l-Kâsım
b. Süleymân el-Ezdi el-Kayrevânî el-Berâzîlî
(ö. 430/1039'dan sonra)

Mâlikî fakihî.

İbnü'l-Berâzîlî ve Berâdîlî diye de bilinmektedir. İbn Ebû Zeyd ve Ebû'l-Hasan el-Kâbisî'den ders okudu. Kayrevan'ın önde gelen âlimlerinden olduğu halde devlet adamları ile iyi geçinmesi ve yakın ilişki içinde bulunması sebebiyle bu şehirdeki diğer âlimler tarafından pek tutulmamış ve görüşlerine itibar edilmemiştir. Hatta bunlar tarafından, kitaplarının okunmaması konusunda bir fetva verildiği de söylenir. Buna rağmen *et-Tehzîb fi'htisârî'l-Müdevvene* adlı ünlü eseri bazılarınca bundan istisna edilmiştir.

Yapılan tenkitler yüzünden Kayrevan'da tutunamayan Berâzîlî Sicilya'ya giderek orada yerleşmiştir. Bağdâdî 400 (1010) dolaylarında vefat ettiğini söylüyorsa da bazı kaynaklarda 430'da (1039) hayatta olduğuna dair bilgiler nakledilmektedir.

Eserleri. 1. *et-Tehzîb fi'htisârî'l-Müdevvene*. Müellif 372'de (982) telif ettiği bu eserinde, Mâlikî mezhebinin temel fıkıh kitabı *el-Müdevvenetü'l-küb-râ'ı* özetlemiştir. Metot olarak İbn Ebû Zeyd'in *el-Müdevvene*'yi ihtisarındaki usulünü takip etmiş, ancak onun yaptığı ilâveleri eserine almamıştır. *et-Tehzîb* o dönemde çok rağbet görmüş, Mağrib ve Endülüs'te devamlı başvurulanan önemli bir kaynak olmuştur. Abdülhak b. Muhammed b. Hârûn es-Sehmî, *et-Tehzîb*'i tenkit sadedinde *en-Nüket ve'l-furûk li-mesâ'il-l-Müdevvene* adıyla bir eser telif ederek *el-Müdevvene*'de olmadığı halde *et-Tehzîb*'de kullanılan kelimelerin meydana getirdiği mâna farklılıklarına işaret etmiştir. Kâdî İyâz ise Berâzîlî'nin bunları İbn Ebû Zeyd'den aynen naklettiğini söyleyerek onu savunur. Ebû'l-Kâsım İbn Nâcî *et-Tehzîb* üzerine *Tehzîb li-mesâ'il-l-Müdevvene* adıyla bir şerh yazmıştır. Ebû Mehdî İsâ el-Vânûgî bu şerh için bir hâşîye kaleme almış, Muhammed b. Ebû'l-Kâsım el-Bicâî el-Meşezzâlî de hâşîyeye bir tekmiyle yazmıştır. *et-Tehzîb*'in, müellifi meçhul bir şerhi de Fas'ta bulunmaktadır (Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 302). İbn Atâullah el-İskenderî ise Berâzîlî'nin *et-Tehzîb*'ini ihtisar etmiştir. *et-Tehzîb*'in Paris, Fas ve Zeytûniye'de yazma nüshaları vardır (Brockelmann, *GAL*, I, 188; *Suppl.*, I, 302). 2. *et-Temhîd li-mesâ'il-l-Müdevvene*. İbn Ebû Zeyd'in *el-Müdevvene* üzerine yazdığı *en-Nevâdir ve'z-ziyâdât ile Muhtasarı* *el-Müdevvene* adlı eserlerini tanıtmaktadır. 3. *İhtisârü'l-Vâdî-ğa*. 4. *Kitabü's-Şerh ve't-temâmât* (son üç eser için bk. Mahfûz, I, 103).

BİBLİYOGRAFYA:

Kâdî İyâz, *Tertibü'l-medârik*, II, 708-709; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVII, 523; İbn Ferhûn, *ed-Dibâcû'l-müzeheb*, I, 349-350; İbn Nâcî, *Me'âlimü'l-imân*, III, 183; Makkarî, *Nefhu't-tîb*, V, 276; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1644; *Hedîyyetü'l-ârifin*, I, 347-348; Brockelmann, *GAL*, I, 188; *Suppl.*, I, 302; Ziriklî, *el-A'lâm*, II, 359-360; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, IV, 106; Sezgin, *GAS*, I, 483, 484; Muhammed b. Hasan el-Hacvî, *el-Fikrû's-sâmî fi târihi'l-fıkhi'l-İslâmî*, Medine 1396-97/1976-77, II, 209; Mahfûz, *Terâcimü'l-mü'ellifin*, I, 102-104.

ALİ ŞAFAK

BERBEHÂRİ

(البرهاري)

Ebû Muhammed Hasen b. Ali
b. Halef el-Berbehârî
(ö. 329/940-41)

Hanbelî âlimi.

Doğum tarihi ve yeri kesin olarak bilinmemektedir. Ancak doksan altı, yetmiş yedi veya yetmiş altı yaşında iken öldüğünü bildiren rivayetlere bakarak 233 (848), 252 (866) veya 253 (867) yılında doğduğu söylenebilir. "Baharatçı" mânasındaki Berbehârî nisbesiyle meşhur oldu (İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 133). Akaid, fıkıh, ahlâk ve âdâb ilimlerini Ahmed b. Hanbel'in talebesi Ebû Bekir el-Mervezî'den okudu. Bir taraftan da Hanbelî âlimler üzerinde etkili olan meşhur süfî Sehl b. Abdullah et-Tüsterî'nin sohbetlerine katıldı. Mu'tezile'ye karşı Selef akidesini savundu. 309-329 (921-941) yılları arasında Bağdat'ta meydana gelen ayaklanmalarda ateşli vaazlarıyla halk üzerinde müessir oldu. "Rabbin seni yakında bir makâm-ı mahmûda ulaştıracaktır" (el-İsrâ 17/79) meâlindeki âyet-i kerîmede geçen **makâm-ı mahmûd***'un ne olabileceği konusundaki tartışmalar yüzünden Berbehârî taraftarlarıyla muhalifleri arasında Bağdat'ta çıkan karışıklıklarda (929) Berbehârî'nin bu husustaki fikirlerinin önemli rolü olmuştur. Âlimlerin büyük çoğunluğu "makâm-ı mahmûd"u âhirette Hz. Peygamber'e tanınacak şefaât yetkisi mânasında anladığı halde Berbehârî bunu maddî bir makam kabul ediyor ve, "Allah âhirette Hz. Muhammed'i arşın üzerinde kendi yanında oturtacaktır" diyordu. Abbâsî Halifesi Kâhîr-Billâh devrinde (932-934) tahrirler sonucu vezir İbn Mukle Berbehârî'yi yakalatmaya çalıştıysa da muvaffak olamadı. Halifenin hâcib'i Ali b. Bu-leyk de Berbehârî hakkında soruşturma yaparak onu idareye karşı isyan tertip etmekle suçladı ve pek çok talebesini Basra'ya sürdü. Halife Râdî-Billâh döneminde (934-940) kaçıp saklandığı yerden ayrılarak Bağdat'a dönen Berbehârî eski itibarını tekrar kazandı. 935 yılında, "Hanbelî fitnesi" adı verilen ve içki satan dükkânların yağmalandığı, müzik aletlerinin kırıldığı olaylarda parmağı bulunduğu gerekçesiyle yakalanmaya çalışıldıysa da o yine saklanmayı başardı. Bir müddet sakin duran taraftarları Emîr Beckem zamanında tekrar ha-